

A település helyi védelem alatt álló építészeti örökségeinek jegyzéke

A helyi egyedi védelem alatt álló „elemek”

Közintézmények és egyéb épületek:

1. Általános Iskola (Móricz Zsigmond u. 4., hrsz.: 1154)
Egykori elemi népiskola. 1900-ban építette a község, majd 1901-ben államosították. A földszintes eklektikus épület bejárata fölötti hangulatos toronyépítményt egy későbbi átalakítás során lebontották. A toronyépítmény felépítése és a nyílászárók cseréje a közelmúltban megtörtént.
2. Általános Iskola (Óbébai u. 6., hrsz.: 1144/7)
A XX. század ötvenes éveiben épült szocialista-realista „stílusban”. Ezzel Kiszombor megúsza a 60-70-évek lapostetős, „ipari” iskolaépítési hullámát. A hangulatos, emeletes, magastetős épület, a falukép meghatározó eleme.
3. Vegyes hasznosítású intézmény (Rákóczi Ferenc u. 8., hrsz.: 670/3)
A két világháború közötti időszak jellegzetes építménye, az 1920-30-as évek Klebersberg féle iskoláival rokon építészeti kialakítású. Az épület harsány színezésének visszafogásával sokat javulhat utcaképi megjelenése.
4. Vegyes hasznosítású intézmény (Nagyszentmiklósi u. 7., hrsz.: 1154/7)
Eredetileg földszintes eklektikus épület. Egy későbbi átépítés során a zárt sorúan épült ház egy részét emeletessé alakították és díszeitől jórészt megfosztották.
5. Malom (Mező u. 64., hrsz.: 75/5)
Jellegzetes, nyerstégla homlokzatú ipari épület. Építése a XIX-XX. század fordulójának környékére datálható. A kétemeletes, nyeregvetős építmény oromfalait változatos téglakötésekkel díszítették. Sajnos, északi homlokzatát igénytelen, leromlott állapotú barakkok takarják.
6. Malom (Óbébai u. 61., hrsz.: 875/4)
Az előbbihez nagyon hasonló értékes téglaeépület.
7. Művelődési ház (Szegedi u. 13., hrsz.:25)
A XX. század ötvenes éveiben épült szoc-reál stílusban. Utcai homlokzatának monumentalitásra törekvő, portikuszos kialakítása a falu központjában található klasszicista műemlékeket idézi.
8. Óvoda (József Attila u. 19., hrsz.: 11)
Zárt sorúan épülte, földszintes eklektikus épület, amelynek utcai homlokzata máig őrzi eredeti formáját
9. R.k. templom (Szt. István tér, hrsz.: 1152)
1910-ben épült neoromán stílusban az 1777-ben felszentelt barokk templom helyére. A körtemplom műemléki helyreállítása során liturgikus terét átalakították és az addig szentélyként szolgáló rotundát leválasztották az épületről. A homlokzat mai színezése nem felel meg az eredeti állapotnak, amely a korabeli fényképek tanúsága szerint többszínű volt.
10. R.k. plébánia (Móricz Zsigmond u. 2., hrsz.: 1153/2)

A barokk eredetű plébániaház a falu egyik legöregebb építménye, így annak ellenére érdemes a védelemre, hogy jelenlegi állapota - a sok átépítés után - nem sokat árul el koráról. Felújításakor az eredeti nyíláskiosztás és színezés visszaállítására kell törekedni.

11. Rónay-kripta (temető, hrsz.: 886)

Centrális elrendezésű neoromán épület, nyolcszögű kupolával. Jelenleg pusztafélben

12. Vasútállomás (hrsz.: 212/10)

Ún. svájci stílusban épült, domináns faszerkezetekkel. A településképet és a Kiszomborra való megérkezés élményét meghatározó hangulatos épület, környezete azonban rendkívül sivár.

13. Zubán-kripta (temető, hrsz.: 886)

A rendkívül rossz műszaki állapotú kripta vélhetően a XIX. század közepe táján épülhetett. A kápolnaszerű épület félköríves szentélyű, igényes szobrászati díszítéssel. A különféle szentek homlokzati falfülkében álló szobrai a végső szétfagyás előtti stádiumban vannak.

Lakóházak:

14. Ady Endre u. 7. (hrsz.: 1188)

Földszintes, zártos lakóház négytengelyes homlokzattal. A XIX. század végén épülhetett eklektikus stílusban. Homlokzatát dór falpillérek tagolják, az ablakok felett egyenes szemöldökpárkány található.

15. Csatorna u. 3. (hrsz.: 1140)

Eklektikus-neobarokk elemekkel díszített lakóház. A hattengelyes homlokzatot enyhén kilépő középrizalit teszi mozgalmassabbá.

16. Csatorna u. 5. (hrsz.: 1139)

Az Ady u. 7. számú épülethez nagyon hasonló, földszintes, zártos álló lakóház. A Csatorna u. 3. számmal szép utcaképet alkot.

17. Csatorna u. 11. (hrsz.: 1136)

Jellegzetes Makó környéki, csanádi lakóház. A fésűs beépítésű épület toldott tornácát az utca felől magas attika koronázza. A homlokzatot az eklektikus stílus jellemző tagozatai díszítik. Beüvegezése előtt rendkívül harmónikus összképe lehetett a boltíves udvari tornácnak. A nyakapura és az ablakokat csúfító redőnyre nem érdemes szót pazarolni.

18. Ladányi u. 6. (hrsz.: 1209)

Mindenben az előző épület méltó párja: típusában, építésének korában és abban is ahogy homlokzatával az átépítők bántak.

19. Makói u. 9. (hrsz.: 123)

Kissé nyomott homlokzati arányú földszintes eklektikus épület a XIX. század végéről.

20. Makói u. 11. (hrsz.: 124)

Zártos, földszintes eklektikus lakóház a XIX. század végéről.

21. Makói u. 15. (hrsz.: 125/4)

Villaszerű neobarokk lakóház a XX. század első harmadából. Utcával párhuzamos gerincű manzárdtetején díszes felépítmény látható.

22. Mórícz Zsigmond u. 8. (hrsz.: 1168)

Eklektikus és szecessziós elemeket egyaránt felmutató lakóház a XIX-XX. század fordulójáról. A bütöhomlokzathoz ragasztott tornácot az előbbieken megismert magas attika takarja az utca felől.

23. Óbébai u. 5. (hrsz.: 541)

Jellegzetes csanádi attikás lakóház csúnyán átalakított homlokzattal, de még érzékelhető részletekkel.

24. Óbébai u. 16. (hrsz.: 50)

Teljesen puritán, de nagyon hangulatos üzlethelyiség

25. Óbébai u. 18. (hrsz.: 49)

Eklektikus-neobarokk lakóház a XX. század eleje tájáról. A bütühomlokzat tornácát magas attika mögé rejtették.

26. Szegedi u. 10. (hrsz.: 520)

A XIX. század eklektikus paraszt-polgári építészetének minden erényét megcsillogtató lakóház, sajnos elég rossz állapotban. A homlokzathoz hozzáragasztott jellegzetes attikafelépítmény itt is feltűnik.

27. Zöldfa u. 8. (hrsz.: 579)

Kiszombor egyik legértékesebb lakóháza, mind építészeti, mind történeti, irodalomtörténeti szempontból. Az épületben, melynek tornáca az előkerten át kifut az utcáig (kuriózum a magyar népi építészeti anyagban), lakott egy ideig József Attila, mint béreslegény. Hasonló tornácmegoldás nyomai figyelhetők meg a mára teljesen átalakított Zöldfa utca 20. sz. lakóházon.

Köztéri alkotások:

28. Kossuth és Petőfi szobor Szegedi u. – József Attila u. torkolata (hrsz.: 1/1). Borsi Sándor alkotásai.

29. Nepomuki Szent János szobor – Szent István tér (hrsz.: 1151)

Az Oexel (Rónay) család Zomborra költözése előtt (1781) már állt Nepomuki Szent János szobor a templom előtti tér Makó felőli részén. A 19. század elejére megrongálódott. Helyreállítása után 1815. május 16-án szentelte újra Domkó Antal plébános. 1938-ban a Szent István szobor felállítása miatt áthelyezték a tér nyugati felére. Föléje egyszerű, négyzetes alaprajzú baldachin-házat építettek. A szobrot 1963-ban megcsonkították, az egyház az építményt elbontatta, a szobrot a templom bejáratánál helyezte el. 1997-ben a község fennállásának 750. évfordulóján ismét felállították a téren, a régi artézi kút fölé. Jó állagú, színezett barokk szobor.

30. Szent István szobor – Szent István tér (hrsz.: 1146)

Az első Szent István szobrot a templom előtti téren 1896-ban emeltette Rónay Ernő. A második – jelenleg is meglévő – szobrot, melyet Karl Ferenc alkotott 1938-ban emelték.

Nem védett (védetté nyilvánítási eljárás nélküli) egyéb köztéri alkotások:

Keresztek:

- Ady Endre u. – Porgányi u. – Ladányi u. sarok (Kisteleki tér)
- Nagyszentmiklósi u. vége,
- Kisállomás,
- Szent István tér – Parókia mellett,
- Szegedi u. – Szőlő u. sarok,
- Szegedi u. 92/A. vége,
- Óbébai u. külterület 2 db,
- Óbébai u. külterület – GKI területén szervízút mellett 1 db,
- Móricz utca – Tisza utca sarkán lévő ház előkertjében,
- Régi makói u. vége az elkerülő út után.

Szobrok:

- 1956-os emlékkő,
- I. világháborús emlékmű
- II. világháborús emlékmű (főtér),
- II. világháborús emlékmű (temető)

Egyéb emlékmű:

- az első általános iskola emlékfala,
- Kiszombor műemlékeinek bronzmakettje,
- Trianon emlékoszlop a Ady Endre u. – Pogányi u. – Ladányi u. sarok (Kisteleki tér),
- lóré kocsí (Helytörténeti Gyűjtemény mellett)